

«ՍՏՈՒԵՐՆԵՐ ԵՒ ԼՈՅՍԵՐ» ՀԱՏՈՐԻՆ ՅԱՌԱՋԱՄԱՆԸ

Իմ սիրելի ընկերս եւ պատուական բարեկամս Մանուէլեան ինծի պատիւը կ'ընէ — ու միանգամայն անակնկալը — շատ գեղեցիկ ծաղկեխուրձ մը ինծի ձօնելու: Ասոր համար ես իրեն հանդէպ մեծ երախտագիտութիւն մը կը պահեմ: Սիրոյ այդ թանկագին վկայութիւնը զիս սակայն քիչ մը շփոթած կը թուու եւ իմ մէջս կ'արթնցնէ խղճահարուցիչ մը: Իմ սիրելի Մանուէլեանս աւելի լաւ վարուած պիտի չլլա՞ր արդեօք իմինչս աւելի որակեալ հեղինակութեան մը ձօնելով ինչ որ ծայրայեղ համեստութեամբ կ'անուանէ ջոտանաւորներու փոքրիկ փունջ մը: Շատ դիւրաւ պիտի գտնէր զբաղան աշխարհին մէջ բարեացակամ եւ ծանօթ բանաստեղծ մը որ իր առաջին գործին յառաջաբանը գրէր: Հակուսակ իմ առարկութեանցս, այնպէս թէ կ'ուզէր այս փոքրիկ հաւաքածուն բարեկամութեան զուտ նշանին սակ ղնել: Ասկիւ շատերուն պիտի որոշ ցոյց տայ թէ Մանուէլեան ճշմարիտ բանաստեղծ մըն է:

Քիչ ընթերցողներու դարմանը պիտի պատճառեմ յայտնելով անոնց թէ Մանուէլեան Հայ մըն է որ, երիտասարդ տարիքին եկած Յրանոս, հոն ստացած է իր բարձրագոյն կրթութիւնը եւ հռչակաւոր հանգիստացած է այն բազմաթիւ գիտելով զոր ըրած է Հիւսուածաբանութեան, Մանրէաբանութեան եւ Բժշկութեան այլապիսի մարտերուն մէջ: Այսօր որչա՞ռք կուտայ իր քունի մը բանաստեղծութիւնները տպագրելու: Զանոնք ողորկած ու յղած է այն մեծ խնամքով զոր կը բերէ իր ամէն մէկ ըրած բանին: Անկեղծօրէն կը կարծեմ թէ անոնք շատերուն համոյք պիտի պատճառեն ինչպէս որ զիս հմայեցին:

Սրտագին կը շնորհաւորեմ Մանուէլեանը ընդհանրապէս ազատ ոտանաւորի ձեւը նախընտրած ըլլալուն համար: Ատիկա այն ձեւն է որուն զործածութիւնը ամենէն դժուարն է, բայց եւ է այն որ լաւագոյն կերպով թոյլ կուտայ կիրար-

կողին վարպետութիւնը ցուցնելու: Կը թողում ուրիշներու, որ ինձէ աւելի մասնագէտ են, հոգը՝ փնտելու, եթէ կը հաճին, թէ ինչ չափով վեպէն եւ Պոռլէս տեղ գրաւած են բարեկամիս ներշնչման մէջ: Ես շատ կարգացած ու ճաշակած և՛ այդ վարպետները: Պէտք է ըսեմ շատ անհրճանակարգէն թէ Մանուէլեանի ազատ ոտանաւորը իմ կարծիքովս շատ ինքնատիպ կը մնայ եւ միշտ կը պահէ շատ անձնական յորինածք մը:

Պէտք է հեղինակը գովեմ նաեւ յանգը պահած ըլլալուն համար: Վերջին ժամանակներու նորաձեւութիւն մը կը ձգտի զայն ջնջել: Այս նախաձեռնութիւնը, քիչ յաջող ըստ իս, կը միանայ առանց զձաբարութեան նկարչութեան եւ առանց սօլֆէժի երաժշտութեան: Կը մայթեմ որ կարճատեւ ըլլայ ան:

Բայց աւելի երկար կանգ պիտի առնեմ կըշուութեան ինքնապարտութեան վրայ: Հեղինակը զիտցեր է հրաշալի կերպով անոր այլազանութիւնը պատշանցեցնել իր կտորներէն իւրաքանչիւրին նկարագրին: Ընթերցողը հաճոյք պիտի զգայ այդ փոքրիկ փերթուածներէն իւրաքանչիւրին մէջ նիւթի եւ կշռութեան նշանաւոր համաձայնութիւն մը գտնելով:

Վերջապէս չեմ կրնար լուռ անցնիլ պատկերներու առատութեան եւ ճոխութեան վրայէն: Մանուէլեանս տեսլաւոր (վիզիոներ) մըն է: Այլազան պատկերներու անըզհատական ալիք մը անդադար կը ծածանի իր գործին մէջ եւ անոր կուտայ ինքնապարտութեան դրոշմը, զոր աւելի եւս կը շնչեն արտայայտման եղանակի ինքնեկութիւնը, զօրութիւնը եւ մերթ նոյն իսկ կորովը: Առանց ճիգի ան կը բարձրանայ մինչեւ մեծ քնարգութիւնը որ ընթերցողը կը յափշտակէ կամ տակնուվրայ կ'ընէ, եւ բացարձակ անկեղծութիւնով մըն է որ ան ասոր կը հասնի:

Փալով վերլուծմանն իսկ այն անհաւասար երկարութեամբ քաններեք փերթուածներուն որ

այս հաւաքածուին մէջ կը գտնուէին, շատ հակիրճ պէտք է որ ըլլամ: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ մեկնաբանութիւն մը ունենալու արժանի է:

Առաջին վեցը հինաւուրց ու հեթանոսական նիւթերէ ներշնչուած ըլլալու հասարակաց յատկանիշն ունին: Մանուէլեան այդ ակադեմական տարրը նորոգելու եւ իր աշխարհային երաժշտական ու մանսայտուկ կնիքն անոր վրայ դրոշմելու գրաւադրութիւնը շահած է:

Յետոյ իրարու կը յաջորդեն Թեթեւ երաժշտութեան կտորներ, սիրուն մատրիկալ (քրծնատաղ) մը եւ «Գարնան հրաշք», որոնք հակապատկեր կը կազմեն «Յուսահատի նրգեր»ուն եւ այն սքանչելի ու կատարեալ փոքրիկ քերթուածին հետ որուն տիտղոսն է Ստուերներուն ժամը»:

Մէկդի դեննք նաեւ Ազատագրումէն ներշնչուած կտորները, «Առ Ֆրանսաց, «Այգուն յազնաակը», երկու խօսք ըսելու համար քիչ մը տարբեր գոյն ունեցող քերթուածի մը վրայ, որուն տիտղոսն է «Հրանդ» եւ որ նուիրած է ընտանեկան հին սուգի մը: Ատոր մէջ կը գտնենք պապոյցը թէ ո՛չ տարբեր, ո՛չ ալ աշխատանոցին շորցնող կենցաղը չեն կարողացած բանաստեղծին սրտին մէջ ընկն ընտանեկան երկիւղած զգայնութիւնը:

Մէկդի գեննք գարձեալ հետաքրքրաշարժ համառուած մը, «Գարնան զիշերուան մը տեսիլներ», ուր Բանաստեղծը, Մուսան եւ Պար մը փոխ

առ փոխ կը հնչեցնեն բանաստեղծական տեսիլներով լեցուն իրենց երգերը:

Հաւաքածուն կը վերջանայ երկու կտորներով ուր մեր բարեկամը իր սիրելի Հայաստանին ապագային վրայ հայկենասիրական հաւատքը կը տարփողէ, եւ երախտագիտական օրհներգով մը՝ ուղղուած իր սրտին, որ մեծապէս արժանի է առաջ քանի որ, ամուր օւ հաւատարիմ, առանց ռեւէ տկարացման՝ անոր թոյլ տուաւ վստահաւոր փորձանքի մը յաղթել:

Բայց ատեն է վերջացնելու գիտունի մը քերթուածները մանրէարանի մը ձեռքով հասարակութեան ներկայացնել ձգտող այս արտաոք գրուածքը. թող այս պարագային տարօրինակութիւն չխրտչեցնէ ընթերցողը:

Մանուէլեան կը պատկանէ հին ցեղի մը որուն առատաձեռնօրէն շնորհուած են իմացականութիւնն ու զգայնութիւնը: Ու յետոյ՝ ոգին կը փչէ ուր որ ուզէ: Անձ յաւակներ բացատրել բանաստեղծի մը ձիրքերը: Բայց երբ կեանքի իրիկունը կը մօտենայ, մանկութեան յիշատակները խուռներած կը վերադառնան ու ինքզինքնին կը պարտադրեն: Պատկերներ ոգոյի հմայիչ տաղանդը զոր ունի այս բանաստեղծը, թերեւս պարզապէս յառաջ կուգայ այն իրողութեան՝ որ ան՝ իր պատանեկան հասակին՝ նախանձիկ բաղդն ունցած է Բիւզանդիոնի ծովափունքներուն վրայ արեւածուղքերու հրաշալի եւ անմոռանալի դիւթանկարները ցմայլած աչքերով դիտելու:

ՏՕԳԳ. Փ. ՍԵՒԷՆ